

Цитування:

Варчук М. В. Етапи колекціонування європейської портретної мініатюри XVI – XIX століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 3. С. 136-141.

Varchuk M. (2023). Stages of Collecting European Portrait Miniatures of the 16th – 19th Centuries. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 136–141 [in Ukrainian].

*Варчук Мар'яна Вікторівна,
аспірантка Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
зберігачка колекції портретної мініатюри,
Національного музею мистецтв
імені Богдана та Варвари Ханенків
<https://orcid.org/0000-0002-6665-1661>
dme2120.mvarchuk@dakkim.edu.ua*

ЕТАПИ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОРТРЕТНОЇ МІНІАТЮРИ XVI – XIX СТОЛІТТЯ

Метою статті є встановлення етапів колекціонування європейських мініатюрних портретів XVI – XIX століть від появи цього мистецтва до сьогодні як важливого фактору для мистецтвознавчого дослідження збірки мініатюр у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків. **Методологія дослідження** ґрунтується на історіографічному аналізі із залученням аксіологічного та холистичного підходів для визначення зв'язку між історією колекціонування та еволюцією мистецтва портретної мініатюри. **Наукова новизна** полягає у вивченні загальних тенденцій колекціонування творів задля уточнення даних щодо комплектування колекцій мініатюрних портретів в Україні, зокрема збірки у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків (Київ). **Висновки.** Зміна статусу портретної мініатюри від предмету приватної власності до музейного експонату почалася у XVII столітті. Друга половина XIX століття була поворотним моментом для цього мистецтва – відбулося визнання портретної мініатюри як окремого художнього жанру. Це була доба вивчення поняття «мініатюрний портрет», початку дослідження цього мистецтва та формування перших музейних колекцій. Саме у цей період було укладено основу колекції європейської портретної мініатюри у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків (Київ) його засновниками. Зібрання є сьогодні одним із найзначніших в Україні. Процес осмислення цінності творів відбувався на фоні занепаду традиції цього мистецтва через появу дагеротипії. Нині твори становлять інтерес для колекціонерів, однак живописна традиція продовжуються лише у колі любителів.

Ключові слова: портрет, живопис, європейська мініатюра, колекція, історія, дослідження, Національний музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків.

Varchuk Mariana, Postgraduate Student, Department of Art History and Expertise, National Academy of Culture and Arts Management, Curator of Portrait miniature collection of the Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts

Stages of Collecting European Portrait Miniatures of the 16th – 19th Centuries

The purpose of the article is to ascertain the stages of collecting European portrait miniature of the 16th – 19th century from the outset of this art until now as an important factor for the research of the Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts miniatures, Kyiv. **The research methodology** is based on historiographical analysis coupled with axiological and holistic approaches to identify the relationship between the history of collecting and the evolution of the art of portrait miniature. **The scientific novelty** of the article lies in determining the general trends in collecting works to clarify the reasons for collecting European portrait miniatures in Ukraine, inter alia, at the Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts in Kyiv. **Conclusions.** Transformation of portrait miniature from an object of private property to a museum artefact began in the 17th century. Portrait miniature was recognised as a separate artistic genre. The processes of studying the term “miniature portrait”, researching of the art tradition, and creating the first museum’s collections were launched. It was at that time that the core of the miniatures collection was set up by its founders in the Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts. Now it is one of the greatest in Ukraine. Understanding of the artworks value have been proceeding during decline of demand for the traditional portrait miniature after invention of daguerreotype. Nowadays, the works are of interest to collectors, but the painting tradition continues only among amateurs.

Keywords: portrait, painting, miniature, European miniature, collection, history, research, the Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts.

Актуальність теми дослідження. Мініатюрні портрети є водночас зразками портретного живопису та декоративного-прикладного мистецтва.

Від XVI століття і до початку XIX століття їхня функція полягала у презентації особи. Однак, після 400 років побутування у Європі та Англії традиція живопису портретної мініатюри майже зникла під тиском мистецтва фотографії. Колекціонування творів почалося водночас із їхньою появою. Предмети відігравали важливу соціокультурну роль у суспільстві та посідали вагоме місце у політичній історії Європи. Маленькі портативні портрети мали грандіозне символічне значення величі чи то прихильності монарха. Разом із тим, вони слугували інтимним знаком вірності, дружби чи кохання. Мистецтво мініатюри вирізняється не тільки розмірами, а насамперед – специфічними техніками та колом визнаних майстрів. Збірка таких творів зберігається й у київському Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків. Це 74 предмети європейських майстрів від XVI до XIX століття. Основу колекції заклали Богдан та Варвара Ханенки наприкінці XIX століття [2; 3]. Саме тоді виник загальний інтерес до цього витонченого мистецтва – формуються перші колекції, публікується профільна література, з'являються вузькі спеціалісти. Вивчення етапів колекціонування мініатюрних портретів сприятиме уточненню даних щодо комплектування Ханенківської збірки.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвідки щодо історії та етапів колекціонування портретної мініатюри, зокрема, належать таким дослідникам, як Берндт Паппе (Berndt Pappe) і Юліана Шміглиц-Оттен (Juliane Schmieglitz-Otten) [10], Селін Кашо (Céline Cachaud) [6], Катерін Кумбс (Catherine Coombs) та Жаклін дю Паск'є (Jacqueline du Pasquier). Поруч із сучасними дослідженнями, актуальними залишаються ґрунтовні англійські роботи Джона Мурдоха (John Murdoch) і Джима Мюррелла (Jim Murrell) [8], Дафні Фоскетт (Daphne Foskett) [7] та статті Марші Поінтон (Marcia Pointon) [11]. Водночас для заглиблення в історію колекціонування портретної мініатюри є важливими книги початку XX століття Джорджа К. Вільямсона (George C. Williamson) [15, 16]. Публікації про колекцію мініатюр у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків з'явилися лише від 2019 року із появою першого спільного дослідження музею та Бюро науково-технічної експертизи «АРТ-ЛАБ»,

зокрема Олені Андріановій і Світлані Біскуловій [1], Мар'яні Варчук [4; 5].

Метою роботи є встановлення етапів колекціонування європейських мініатюрних портретів XVI – XIX століть від появи цього мистецтва до сьогодні як важливого фактору для мистецтвознавчого дослідження збірки мініатюр у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків.

Виклад основного матеріалу. Нині великі світові та українські музеї мають у своєму складі окремі розділи портретної мініатюри. Твори перебувають у належних умовах збереження та експонування, їх ретельно досліджують. Значна частина важливих зібрань належить приватним колекціонерам. Проте, так було не завжди. Упродовж тривалого часу статус цього мистецтва був не визначеним. Відтоді твори пройшли складний шлях від презентації у інтимних кабінетах до великих музейних публічних залів.

Етапи колекціонування мініатюри мають зв'язок із періодами вивчення історії цього живопису. Особливої уваги заслуговує походження та визначення самого поняття «мініатюра», його функції і призначення предметів. Мініатюрні портрети були винайдені в Англії та у Франції на початку XVI століття. Мистецтво походило від фламандських рукописів XIV – XV століть. Дійсно, перші художники, що, як на сьогодні відомо, писали мініатюрні портрети, були вихідцями саме з Нідерландів: Лукас Горенбут (Lucas Horenbout або Hornebolte; помер 1544), був із Гента, а оселився в Лондоні на початку 1520-х років, при дворі Генріха VIII (Henry VIII; Henry VIII, 1491-1547). Жан Клуе із Брюсселя (Jean Clouet; 1480-1541) у той же період став головним портретистом при французькому дворі Франциска I (François I; 1494-1547). Піднесення цього живописного мистецтва припадає на правління англійської королеви Єлизавети I (Elizabeth I of England; 1533-1603) [6].

Поняття «мініатюрний портрет» – це портрет або сцена, виконані у малому масштабі та у техніці, що базується на успадкованій традиції від манускриптів. Оскільки мистецтво походить із Англії та Франції, оригінально такі зображення називали *limnings* або *paintings in a little*, що дослівно можна перекласти як «зображення» та «картини у малому форматі». Те, що ми сьогодні називаємо «мініатюрним живописом», розвинулося із давнього середньовічного мистецтва *illuminating*, що дослівно з англ. «освітлення» – створення рукописних книг, оздоблених ілюстраціями та

декоративними орнаментами. Ці обидва види мистецтва (портрети та манускрипти) були виконані аквареллю, що тоді називалася *limning*, а у перекладі з англ. «зображення, малюнок». Слово походить від латинського *luminare* – «давати світло». Ці терміни були у вжитку упродовж тривалого часу аж до XVII століття, коли й з'явилося поняття *miniature*. Слово насправді походить від італійського *miniatura*, відповідника англійського *limning* [7, 17–18]. Підтвердження цього знаходимо у назві трактату Едварда Норгейта «Мініатюра або Мистецтво освітлення» (Edward Norgate «*Miniatura or The Arte of Limning*»), що датується 1628 роком. Відтоді слово «мініатюра» прижилося і використовувався також для позначення чогось невеликого. Ймовірно, це сталося через плутанину між малими розмірами *зображень* і асоціацією зі словами, що починаються із латинського кореня *min* та виражають малість, наприклад, як у *minor*. Однак, слово *miniature* вживали зовсім не тому, аби відмітити маленький розмір портрету. Поняття походить від латинського слова *minium*, що позначало свинцевий сурик – пігмент оранжево-червоного кольору, який використовували майстри рукописів для оздоблення початкових літер [13, 1]. Відтак, термін *мініатюра* застосовують щодо малих живописних зображень, виконаних аквареллю, олією чи у техніці емалі на пергаменті, пластині зі слонової кістки, папері чи на металі [10, 1].

Завдання встановити усталені правила щодо розмірів, прийнятних до мініатюри, виглядає майже неможливим. Щоправда, більшість предметів сягають від 2,5 см до 15 – 20 см вистою. Чи не у кожному періоді трапляється власний найменший і найбільший зразки. Однак, характерною ознакою габаритів таких живописних творів є те, що вони мають зручно поміщатися у долоні. Загалом, мініатюри можна розділити на дві групи: *портретна мініатюра* і *кабінетна мініатюра*. До першої групи належать маленькі портрети чи сцени, часто круглої чи овальної форми. Зазвичай, вони виконані на замовлення як особисті пам'ятні речі. Це можуть бути зображення близьких людей або ж важливі політичні символи прихильності із портретом правителя. Здебільшого портретні мініатюри створювали аби носити їх як ювелірні прикраси: на ланцюгу чи у намисті, у брошці чи браслеті. Чоловіки часто мали портрети на своєму кишеньковому годиннику або на кришці табакерки. Такі предмети були ще й вдалим аксесуаром для таємних любовних зав'язків коханців або ж політичних інтриг.

Разом із тим, відрізнити мініатюри, що призначалися для вузького родинного кола і владних покровителів, можна за деякими характерними ознаками. Так, на особливий знак любові близьких людей у мініатюри вкладали на зворотному боці пасмо волосся. Предмети, що замовляли владні особи на політичні подарунки, як правило, оздоблювали перлами і діамантами для демонстрації власного достатку. До другої групи належать дещо більші живописні твори овальної чи прямокутної форми для розміщення на столі чи на стіні. Упродовж XVI – XVIII століть такі зображення були зокрема копіями відомих майстрів та представляли міфологічні чи релігійні сцени. Водночас, відома значна кількість оригінальних творів такого типу даного періоду. Практика копіювання великих живописних портретів та сцен продовжувалася й у наступні століття та є окремим напрямом для дослідження [7, 18].

Історію колекціонування мініатюрних портретів можна умовно поділити на два етапи: приватний і публічний. Перший – пов'язаний із функцією та персональним значення цих предметів. Колекціонування мініатюр виникло при дворі Франциска I. Ця мода стрімко перейшла й до двору Генріха VIII в Англії. Портативні зображення представляли винятковий інтерес, насамперед для самих монархів. Завдяки розмірам таких портретів, їх було легко дарувати як символ прихильності. Упродовж перших століть побутування мініатюра все ще лишалися привілеєм королів та вищих класів суспільства. Відтак, зібрання таких предметів асоціювалося із особистим презентом, важливою подією та політичним смыслом ексклюзивності. Королева Єлизавета I зберігала свої мініатюри замкненими у власній спальні, що відображає її інтимне бажання тримати їх у приватному царстві [8, 34].

Трансформація мініатюри від предмету приватної власності до музейного експонату розпочалася в XVII столітті. У цей час предмети вийшли з «усамітнення в комірчині у напівпублічний світ кабінету колекціонера» [8, 80]. Близько 1630-х років твори почали демонструвати поруч із іншими дорогоцінними предметами. Кабінет короля Англії Чарлза I (Charles I, 1600-1649) у Палаці Вайтголл є унікальним збереженим зразком вражаючої мініатюрної експозиції невеликих творів живопису, бронзових статуєток, давніх та сучасних монет і медалей, рукописів, дорогоцінних каменів та виробів зі слонової кістки. Там було представлено шістдесят п'ять мініатюр відомих майстрів, значну частину

яких король отримав у подарунок. Інвентар цього зібрання у 1630 році уклав зберігач мистецької колекції монарха Абрахам ван дер Доорт (Abraham van der Doort, близько 1575/1580 (?)-1640). Мініатюри розташовувалися у шафах аби запобігти впливу світла. Майже всі твори були в окремих обрамленнях, окрім групи зображень предків короля. Таке оформлення сприяло подальшій традиції презентувати портрети династій. Кабінет Чарлза I вважається «першим музеєм мініатюр у мініатюрі» [8, 84].

У другій половині XVIII століття крихітні живописні зображення стали невід'ємною частиною модного інтер'єру. Предмети виставляли у шафах вітальнь і спалень, оздоблені оксамитовими чи атласними стрічками мініатюри ставили на туалетних столиках у гардеробних. Саме таке оформлення відоме з опису помешкання королеви Софії Шарлотти Мекленбург-Стреліцької (Sophie Charlotte zu Mecklenburg-Strelitz, 1744-1818) у Букінгемському Палаці [11, 50]. Мініатюри були скрізь: вмонтовані у корпус годинників, коробок, медальйонів та у будь-які інші предмети. Оформлення домашнього декору лише сприяло інтересу до цих живописних творів. Їх замовляли, купували, дарували, заповідали, передавали, одержувати, носили та обмінюватися.

Наприкінці XVIII – на початку XIX століття колекціонування мініатюрних портретів мало на меті презентацію візуального генеалогічного дерева. Це був вдалий спосіб демонстрації власної династії

зі скромними витратами та без обтяжування обмеженого простору міських будинків. Формат зображення якнайкраще відображував суть такої галереї предків та призначення для наступних поколінь [11, 49].

У першій половині XIX століття мініатюрні портрети та міфологічні сцени, оздоблені як ювелірні прикраси, часто із пасмом волосся на зворотному боці, не втрачали своєї популярності в Європі. Ці репрезентативні предмети мали важливу роль артефактів у реальних соціальних відносинах. Про це свідчить їхня функція символічних знаків прихильності, сентиментальних штук, траурних прикрас упродовж чотирьохсот років [16; 41].

Близько 1850-х років стало очевидним, що мистецтво мініатюрного живописного портрету під загрозою зникнення. Нововинайдена дагеротипія була справжньою небезпекою для майбутнього усіх форм живописного відтворення особи. Упродовж

1840-1850-х років все ще дорогий дагеротип та його друк сприймався з інтересом, та насамперед – як науковий посібник для портретного живопису. Такий поворот виглядав як виснаження теоретичних принципів портретного живопису від часів Антоніса Ван Дейка. Упродовж цього перехідного періоду з'явилися нові техніки та нові майстри ручного тонування фотографічних портретів. Живописні портрети виживали під тиском фотографії лише завдяки традиційному престижу і цінності. Овальні мініатюрні портрети все ще писали, однак перевага була за більшими, прямокутними зображеннями, які можна було повісити на стіні. Залишалось все менше професійних мініатюристів та патронів цього колись престижного мистецтва [8, 221].

1865 року у лондонському Музеї Вікторії і Альберта відкрилася найбільша ретроспективна виставка мініатюрних портретів, зокрема англійських художників. Подію було організовано з огляду на кризовий стан цієї художньої традиції у передчутті стрімкого зростання популярності фотографії. Куратори сподівалися відродити інтерес до цього мистецтва, корені якого лежали саме в Англії. У вступі до каталогу директор висловлював стурбованість щодо долі мініатюрного живопису, попереджаючи, попри те, що дане мистецтво «практикували багато великих художників», воно «раптово зазнало краху через дешеві механічні процеси фотографії». Він сподівався, що експозиція «першокласних» мініатюр на виставці посприє відродженню цього живопису або, принаймні, допоможе «зрозуміти цінність творів, що дійшли до нашого часу, і потребують кращих умов збереження» [12]. Фінальної мети відродити традицію цього мистецтва так і не вдалося досягти. Однак, знакова виставка вплинула на загальний розвиток вивчення та колекціонування творів.

Кінець XIX – початок XX століття став періодом виникнення цікавості до мініатюрних портретів як до об'єкту колекціонування. Це була доба осмислення поняття «мініатюрний портрет», вивчення нюансів походження цього живопису та укладання перших словників із іменами художників (наприклад, «Британські мініатюристи 1520-1860» 1929 року Базіля С. Лонга; *British miniaturists 1520-1860*, 1929, Basil S. Long). Робота зі збору матеріалів та дослідження мініатюр тривала. У цей час виходили ґрунтовні праці щодо історії мініатюри, гіді для укладання зібрань творів, до прикладу, «Як ідентифікувати портретну

мініатюру» 1905 року [15] та «Мініатюрний колекціонер. Гід для аматора колекціонера портретних мініатюр» 1921 року Джорджа К. Вілльямсона [16]. І насамперед – започатковуються приватні і музейні колекції.

Основа зібрання європейських мініатюрних портретів Національного музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків була сформована саме наприкінці XIX – на початку XX століть, упродовж 1870-х – 1922 років [2; 3]. Оскільки, архів музею не зберігся у повному складі, а сама колекція зазнала значних втрат від часу свого заснування, на сьогодні бракує матеріалів для встановлення чинників створення збірки мініатюрних портретів. Інвентарні дані та музейний фотоархів є наразі єдиним джерелом для вивчення походження цього розділу колекції. Завдяки наявним документам, можна припустити, що мініатюри – це чи не єдиний розділ музейної колекції, що дійшов до наших днів, ймовірно, у повному складі. Друга хвиля поповнення припадає на 1950-ті – 1990-ті роки, коли музей придбав твори від київських колекціонерів. Зараз зібрання європейських мініатюрних портретів у Музеї Ханенків є одним із найзначніших в Україні та дозволяє прослідкувати еволюцію цього мистецтва від його появи у XVI столітті до занепаду у XIX столітті.

Побутує два основні шляхи формування збірки, що на пряму залежать від фінансових можливостей. Перший, і мабуть найцікавіший, – це долучати до власної колекції усі твори з аукціонних продажів, що впали в око із суб'єктивних вподобань. У такому разі збирач формує колекцію, завдяки якій можна ознайомитися із цим мистецтвом загалом. Звісно вона буде нерівномірною за цінністю, але дозволить здобути вміння відмовлятися, вирізняти та обирати найкращі зразки для якості колекції. Цей метод передбачає невинну освіту збирача у даній сфері, візити до музейних експозицій та знайомство з аукціонними продажами. Інформація, здобута у такий спосіб, виглядає нагородою і приносить задоволення, разом із тим підвищує рівень знань і тренує око збирача. Другий метод для тих, хто вже володіє достатньою кваліфікацією та не має наміру безцільно купувати твори. Це шлях для шукачів конкретних творів художників із поміж важливих імен. Проте, збирач у такому разі має всеодно покладися на пораду та вміння арт-дилера. Якщо питання не в грошах, тоді можна сформувати колекцію лише із творів, ймовірно, відомих майстрів. Вона буде значно меншого об'єму, ніж у

першому випадку, проте це будуть справді вибрані зразки. При такому курсі, так чи інакше, варто мати визначену концепцію щодо селекції творів [8,21]. Методи колекціонування мініатюрних портретів, що з'явилися у ті часи, загалом не зазнали суттєвих змін.

Наукова новизна полягає у вивченні загальних тенденцій колекціонування творів задля уточнення даних щодо комплектування колекцій мініатюрних портретів в Україні, зокрема збірки у київському Національному музею мистецтв імені Богдана та Варвара Ханенків.

Висновки. Етапи колекціонування мініатюр пов'язані із еволюцією цього мистецтва. Значення збирання творів відрізнялося у XVI столітті, у другій половині XIX століття і зараз. Зміна статусу портретної мініатюри від предмету приватної власності до музейного експонату почалася у XVII столітті. XVIII століття – кульмінація популярності крихітних портретів у Європі. Друга половина XIX століття була поворотним моментом для мініатюри – відбулося визнання портретної мініатюри як окремого художнього жанру. Це була доба вивчення поняття «мініатюрний портрет», початку дослідження цього мистецтва та формування перших музейних колекцій. Саме тоді було закладено основу колекції європейської портретної мініатюри у київському Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвара Ханенків його засновниками. Зібрання є сьогодні одним із найзначніших в Україні. Процес осмислення цінності творів відбувався на фоні занепаду традиції цього мистецтва через появу дагеротипії. Із професійної індустрії у XVI столітті портретна мініатюра перетворювалася на галузь аматорів у другій половині XIX століття. Нині твори становлять інтерес для колекціонерів, однак живописна традиція продовжуються лише у колі любителів.

Література

1. Адріанова О., Біскулова С. Экспертное заключение. Исследование миниатюр Розальбы Карьеры из фондов Музея Ханенко. URL: <http://www.art-lab.com.ua/images/stories/carriera.pdf> (дата звернення: 04.08.2023)
2. Архів Служби обліку та охорони експонатів НМБВХ. Опис 7, Справа No 1 (I). Інвентарна книга Державного музею західного і східного мистецтва. Живопис. Поч. червень. 1946. Арк. 160–194.
3. Архів Служби обліку та охорони експонатів НМБВХ. Опис 7, Справа No 1 (III). Інвентарна книга рисунку. РК. Державний музей

західного і східного мистецтва. Поч. серпень. 1948. Арк. 31–43.

4. Варчук М. Дослідження невідомого мініатюрного «Портрета Станіслава-Августа Понятовського» у Музеї Ханенків. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 1, том 1. С. 55–62.

5. Варчук М. Мініатюрний портрет : еволюція розвитку. Український мистецтвознавчий дискурс. 2022. Вип. 6. С. 21–28.

6. Cachaud C. Framing Renaissance portrait miniatures in Paris and London. The Frame Blog : online magazine. 2017. URL: <https://theframeblog.com/2017/12/13/framing-renaissance-portrait-miniatures-in-paris-and-london/> (дата звернення: 31.07.2023)

7. Foskett D. Collecting miniatures. Woodbridge : Antique Collectors' Club, 1979. 498 p.

8. Murdoch J., Murrell J., Noon P. J., Strong R. The English Miniature. New Haven, CT : Yale University Press, 1981. 224 p.

9. Pasquier du J. Miniature, Portrait de l'Intimite. Paris : Norma, 2010. P. 254.

10. Portrait miniatures : European Portrait Miniatures. Artists, Functions and Collections / ed. B. Pappe, J. Schmieglitz-Otten. G. Walczak. Petersberg : Michael Imhof, 2014. 256 p.

11. Pointon M. The Portrait Miniature as an Intimate Object. European Portrait Miniatures. Artists, Functions and Collections / ed. B. Pappe, J. Schmieglitz-Otten, G. Walczak. Petersberg : Michael Imhof, 2014. P. 16–26.

12. Portarait Miniatures at the V&A. URL: <https://www.vam.ac.uk/articles/portrait-miniatures-at-the-va> (дата звернення: 04.08.2023)

13. Schidlof L. The miniature in Europe in the 16th, 17th, 18th, and 19th centuries. Vol. 1. Graz, Austria: Akademische Drucku. Verlagsanstalt, 1964. P. 1 – 34.

14. The Tansey Miniatures Foundation. URL: <https://tansey-miniatures.com/en/miniatures-painting/epoch/epoch-19th-century> (дата звернення: 04.08.2023).

15. Williamson G. C. How to identify portrait miniatures. London: George Bell and Sons, 1905. P. 7–36.

16. Williamson G. C. The miniature collector. A guide for the amateur collector of portarait miniatures. New York: Dodd, Mead and Company, 1921. P. 22–51.

References

1. Adrianova, O., Biskulova, S. (2019). Expert report. Research of the miniatures by Rosalba Carriera from the Khanenko Museum. Website of the Technical research bureau ART LAB. URL: <http://www.art-lab.com.ua/images/stories/carriera.pdf> [in Russian]

2. Archives of the Department of Accounting and Protection of Exhibits NMBVK. (1946). Anagraph 7, case № 1 (1). Inventory book of the State Museum of

the Western and Eastern Art. Painting. 160-194 [in Russian]

3. Archives of the Department of Accounting and Protection of Exhibits NMBVK. (1948). Anagraph 7, case № 1 (3). Inventory book of the State Museum of the Western and Eastern Art. Drawing. 31-41[in Russian]

4. Varchuk, M. (2021). Research of an unknown miniature “Portrait of Stanislav-August Poniatowski with an Hourglass” in the Khanenko Museum. Current issues of humanitarian sciences, 1, 1, 55-62 [in Ukrainian]

5. Varchuk, M. (2022). Portrait miniature: evolution of the art form. Ukrainian Art Discourse, 6, 21-28 [in Ukrainian]

6. Cachaud, C. (2017). Framing Renaissance portrait miniatures in Paris and London. The Frame Blog, December 13. URL: <https://theframeblog.com/2017/12/13/framing-renaissance-portrait-miniatures-in-paris-and-london/> [in English]

7. Foskett, D. (1979). Collecting miniatures. Woodbridge: Antique Collectors' Club [in English]

8. Murdoch, J., Murrell, J., Noon, P. J., Strong, R. (1981). The English Miniature. New Haven, CT: Yale University Press [in English]

9. Pasquier du, J. (2010). Miniature, Portrait de l'Intimite. Paris: Norma. [in French]

10. Pappe, B., Schmieglitz-Otten, J., Walczak, G. (Eds.). (2014). Portrait miniatures: European Portrait Miniatures. Artists, Functions and Collections. Petersberg: Michael Imhof [in English]

11. Pointon, M. (2014). The Portrait Miniature as an Intimate Object. European Portrait Miniatures. Artists, Functions and Collections. Petersberg: Michael Imhof [in English]

12. Site of the Victoria & Albert Museum, London, United Kingdom. Portrait Miniatures at the V&A. URL:

<https://www.vam.ac.uk/articles/portrait-miniatures-at-the-va> [in English]

13. Schidlof, L. (1964). The miniature in Europe in the 16th, 17th, 18th, and 19th centuries. Vol. 1. Graz, Austria: Akademische Drucku. Verlagsanstalt [in English]

14. Site of The Tansey Miniatures Foundation. www.tansey-miniatures.com. URL: <https://tansey-miniatures.com/en/miniatures-painting/epoch/epoch-19th-century> [in English]

15. Williamson, G. C. (1905). How to identify portrait miniatures. London: George Bell and Sons [in English]

16. Williamson, G. C. (1921). The miniature collector. A guide for the amateur collector of portarait miniatures. New York: Dodd, Mead and Company [in English]

*Стаття надійшла до редакції 10.07.2023
Отримано після доопрацювання 14.08.2023
Прийнято до друку 23.08.2023*